

PRIKAZ KNJIGE - *U smrt za cara i domovinu!*

Meldin Kešetović

Filozofski fakultet Sveučilišta u Sarajevu

kesetovicmeldin1914@gmail.com

Prikaz knjige

Primljeno: 11. 10. 2022.

Prihvaćeno: 27. 10. 2022.

Historiografija Bosne i Hercegovine kroz njene razne administrativne jedinice, pritom referirajući se na period Kraljevine Jugoslavije te socijalističke Jugoslavije – dugo je čekala na djelo koje će se, uz kritičko-objektivni sud i znanstveni princip, pozabaviti pitanjem bosanskih jedinica u Velikom ratu. Naime, sličnim tematikama, osobnim iskustvima iz neposrednih ratnih događaja, pozabavili su se Blašković, Fritz, Henz i Fabricius. Ulaskom u novo tisućljeće, točnije, početkom prvog desetljeća na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Sarajevu, sada već redovni profesor dr. Zijad Šehić je obranio svoj doktorat na temu „Bosanskohercegovački zemaljski pripadnici u vojnoj organizaciji Habsburške monarhije 1878.-1918. godine” 19. travnja 2002. godine pred komisijom koju su sačinjavali: prof. dr. Iljas Hadžibegović, akademik Dževad Juzbašić, prof. dr. Ibrahim Karabegović i prof. dr. Arnold Suppan. Sama knjiga predstavlja prerađenu doktorsku disertaciju koja od vrijeme izdavanja nosi naziv *U smrt za cara i domovinu! Bosanci i Hercegovci u vojnoj organizaciji Habsburške monarhije 1878-1918*. Sarajevo-Publishing, izdavačka je kuća koja se pobrinula da knjiga ugleda svijetlo dana.

Pritom. rad, kada su u pitanju njegove karakteristike – sastoji se od uvoda, četiri poglavlja, od kojih svaka zasebno ima svoje cjeline, zaključka te priloga. Na samom kraju se nalazi popis korištenih izvora i bibliografskih jedinica te registar osobnih imena i geografskih pojmova što značajno omogućava preglednost rada. U uvodu autor ističe problematiku neistraženosti uloge i statusa bosanskohercegovačkih zemaljskih pripadnika u vojnoj organizaciji Habsburške monarhije (1878-1918), iako je literatura o problematici mnogobrojna, ali do tada nikada objedinjena. Također, referira se na važne događaje koji su prethodili kao uzroci Prvom svjetskom ratu. Autor kao cilj istraživanja navodi rekonstrukciju uloge bosanskohercegovačkih jedinica u Velikom ratu i Habsburškoj Monarhiji. Uz navedeno, važno je bilo obraditi vojne, političke, ekonomske, gospodarske i druge faktore.

Organizacija vojske i policije u Bosanskom ejaletu vilajetu posljednjih decenija osmanske uprave naslov je prvog poglavlja. Spomenuto poglavlje predstavlja uvodni dio u matricu knjige te za središte razmatranja uzima ulogu bosanskohercegovačkih vojnih jedinica u vojnim organizacijama Osmanskog Carstva u sutonu osmanske vladavine nad prostorima zapadnog Balkana u vrijeme velikih kriza. Autor se dotiče Velike Istočne krize, odnosno onog dijela koji je zahvatio Bosanski vilajet tj. Hercegovački ustanak o kojemu daje grubu analizu na osnovi prikupljenih bibliografskih jedinica. Važno je napomenuti dobar tretman i čast koju su uživali bosanskohercegovačke jedinice. Prije svega obazirući se na postupanje prema muslimanskim vojnicima, njihovom načinu odijevanja, obavljanje vjerskih službi. Prije prelaska na drugo poglavlje, autor je nastojao dati kratak, ali koncizan uvid u okupaciju Bosne i Hercegovine 1878. od strane Austro-Ugarske Monarhije.

Drugo poglavlje, nazvano *Ni sultanovi, ni carevi! – Bosanskohercegovački zemaljski pripadnici u vojnoj organizaciji Habsburške monarhije 1878-1914*, predstavlja cjelinu istraživanja i kronološki pregled inkorporiranja bosanskohercegovačkih vojnih snaga u jedinice Austro-Ugarske Monarhije. Na samom početku ističe se potreba novih okupatorskih snaga da kroz gospodarske, kulturno-političke i socijalne mjere osigura vlast u novim teritorijima. Autor se pozabavio pitanjima izgradnje bosanskohercegovačkih vojnih jedinica, prvenstveno bazirajući se na promjeni u vidu novog vojnog uređenja, rasporeda, načina ratovanja i svega onoga što dolazi i što će doći s novim okupatorom. Autor je poglavlje podijelio na dva dijela. U prvom dijelu nastojao se koncentrirati na dinamiku promjena koje su pogodile novo vojno uređenje dok u drugom dijelu, autor ističe prilike u vojnim redovima za vrijeme kriza koje su direktno prethodile početku Velikom ratu, između ostalog aneksijske krize, Prvog, te Drugog Balkanskog rata. U nastavku knjige, u sljedeća dva poglavlja s više kraćih potpoglavlja obrađena je problematika ratnih zbivanja od 1914. do 1918. koja obuhvaća veći dio rada.

Treće poglavlje, naslovljeno je *Bosanskohercegovački zemaljski pripadnici u vojnoj organizaciji Habsburške monarhije od Sarajevskog atentata 28. juna 1914. do kraja 1916*. Poglavlje tematizira neposredno sudjelovanje bosanskohercegovačkih vojnih jedinica Habsburške Monarhije u periodu Sarajevskog atentata do kraja ratne 1916. godine. Sagledan je vojni, moralni, politički i socijalni profil vojnika te uvjeti

u kojima su djelovali, pritom referirajući se na široki raspon bibliografskih jedinica. Autor zaključuje: da bi se shvatio sveobuhvatni vojni aspekt bitno je prvobitno ući u tzv. logističku sferu. Da bi se jasnije reflektiralo stanje na frontu, važno je pažljivo obraditi pitanja saziva i reparticija određenih kategorija vojnih obveznika, ratno zbrinjavanje izbjeglica i ostalih poteškoća koje rat nosi izvan prvih linija i frontova. U drugom dijelu potpoglavlja autor ističe, na osnovi referentne literature, ulogu bosanskohercegovačkih vojnih obveznika tijekom druge i treće ratne godine te novi sukob s Italijom i već postojeći ratni problemi na istočnom i srpskom frontu. Autor daje poseban uvid u gubitke bosanskohercegovačkih vojnih jedinica u prvim ratnim godina te daje kratku analizu presjeka na frontovima pred kraj 1916. godine s posebnim aspektom o životu na frontu i zbrinjavanju ratnih vojnih invalida i obitelji mobiliziranih vojnih obveznika.

Četvrta i peta ratna godina, 1917/1918 naziv je posljednjeg, četvrtog poglavlja koje govori o prilikama u pozadini, stanju vojske na frontu, disciplini među vojnicima i situaciji u Monarhiji te ostalim elementima koji su korelacijski utjecali na raspad Austrougarske vojske. Autor se na početku poglavlja osvrće na prilike u Monarhiji početkom 1917. godine, promjene na tronu te utjecaj spomenutih događaja na frontu. Na osnovi kritičkog vrednovanja iskorištenih bibliografskih jedinica, prvenstveno onih statističkog karaktera koje su proizašle iz raznih vojnih, privatnih, nacionalnih i drugih arhiva, imaju najznačajniju ulogu o istraživanju problematike oružanih formacija. Autor u drugoj polovici poglavlja daje svoj uvid u zadnju ratnu godinu, probleme koje su zadesile Monarhije u vidu „unutarnjeg fronta”, pobuna, dezerterstva i sličnih nevolja koje su u konačnici označile smrt dvostrukog orla. U završnom potpoglavlju poglavlja, autor na osnovi analiza napravljenih na temelju službenih podataka daje svoja zapažanja i dostavlja mnoštvo podataka od iznimne važnosti za vojne potencijalne s prostora Bosne i Hercegovine koji su pritom angažirani u dotada najvećem svjetskom sukobu.

Posljednji dio knjige posvećen je autorovom zaključku u kojemu daje konačan uvid i presjek prethodno iznesenih podataka. Nakon zaključka, nalazi se obogaćeno poglavlje priloga koji daju širu statističku sliku od uspostave novog vojnog zakona 1912. godine preko mobilizacije pripadnika u prvoj ratnoj godini do gubitaka, vojnih odlikovanja i nositelja zlatnih medalja za hrabrost iz reda bosanskohercegovačkih

jedinica. Svojom prerađenom doktorskom disertacijom te u konačnici knjigom iz oblasti suvremene povijesti Bosne i Hercegovine, prof. dr. Zijad Šehić po prvi put na osnovi sveobuhvatne i objedinjene literature na jednom mjestu daje sveobuhvatan prikaz o sudjelovanju bosanskohercegovačkog vojnog potencijala u periodu od 1878. do 1914. godine. Autor se u knjizi koristio jasnom i preciznom metodologijom pritom ne ustupajući mjesto subjektivnim porivima.

Pritom, Šehić je napravio jedan iskorak u bavljenju ovom tematičkom te se svakako može smatrati začetnikom. Današnja historiografija, knjigu, odnosno prerađenu doktorsku disertaciju dr. Šehića smatra polaznom točkom u proučavanju problematike bosanskih jedinica i uloge Bosne i Hercegovine u Prvom svjetskom ratu. Značaj za historiografiju današnjice najviše se ogleda u knjizi spomenutim događajima koji su pogodili prostor Bosne i Hercegovine kao neposredno ratno područje nakon atentata što ranije, u publikacijama, te literalnim izvorima, nije bio slučaj. Šehić je iza sebe ostavio veliko nasljeđe te ogromni zadatak budućim povjesničarima i znanstvenicima koji se odluče baviti spomenutom problematikom. Za nadati se, da će bosanskohercegovačka znanstvena, a ponajviše historiografska zajednica krenuti njegovim stopama.